

Posudek oponenta bakalářské práce

Martin Čihák: Kostěné jehlice starší doby bronzové v Čechách. Ústav pro archeologii FF UK, Praha 2015.

54 stran textu, 25 obrázků

Zvolené téma „Kostěné jehlice starší doby bronzové v Čechách“ bylo zatím v české archeologii poněkud opomíjeno a jeho souhrnnější zpracování dosud chybělo. Jako hlavní cíl své práce uvádí M. Čihák vypracování co možná nejúplnějšího katalogu nálezů, sledování nálezového kontextu, chronologického postavení v rámci starší doby bronzové, sociálního postavení nositelů kostěných jehlic a technologie výroby kostěné industrie (str. 4). Zároveň přiznává, že v průběhu zpracování narazil na neočekávané obtíže (ztracené/nedostupné nálezy), kvůli kterým se mu nepodařilo otázku technologie výroby řešit (str. 6).

Přínosem práce je relativně pečlivě sestavený katalog nálezů kostěných jehlic, který kromě popisu jehlic samotných obsahuje i podrobné popisy nálezové situace a okolností výzkumu. Katalog je poměrně přehledný a u všech hesel byla dodržena jednotná struktura. Postrádám zde ale alespoň stručný popis tvorby katalogu a jeho kritické zhodnocení – jaké nálezy zde byly zařazeny? Zdá se, že se katalog týká pouze nálezů ze spolehlivých zdrojů, případně těch, kde bylo možné dohledat podrobný popis nálezové situace a že v opačném případě nebyly nálezy do katalogu zařazeny. Proč tam ale nebyly zařazeny např. kostěné jehlice z Března u Loun nebo berličkovitá jehlice s provrtanou hlavicí z Kněževsi?

V kapitole „Jehlice ve starší době bronzové – diskuse a závěr“ (str. 48 – 50) dochází autor k zajímavým zjištěním – např. častější výskyt jehlic u žen a dětí než u mužů nebo častý výskyt v relativně bohatých hrobech (str. 49). Pokusil se také o sestavení typologie kostěných jehlic starší doby bronzové, je ale škoda, že svoji snahu nepodložil sestavenou tabulkou jmenovaných typů a čtenář tak musí jehlice dohledávat v obrázcích přejatých z původní literatury jako grafický celek včetně původního popisku (!). Překvapivé je tvrzení autora „vidíme, že v porovnání s tvary kovovými jsou formy kostěných jehlic poměrně chudé a mají soudobé tvary v kovovém sortimentu“ (str. 49) a to především z toho důvodu, že na předešlé stránce naopak píše: „... pokud budeme uvažovat o složitějších formách, dalo by se soudit, že vznikly až později napodobením bronzového artefaktu, ale tomu chybí opora, protože se nikdy nevyskytuje současně tentýž tvar v kosti i v kovu.“

Pozitivně je nutné hodnotit přítomnost kapitoly „Kostěná a parohová industrie“ (str. 18 – 21) a zvláště pak její podkapitolu „Výrobní postupy“ (str. 19 - 21). Diskutabilní je tvrzení autora v podkapitole „Datace“ (str. 19), která jako způsob určení stáří uvádí radiokarbonovou metodu a jen pro její nespolehlivost připouští nutnost „kombinovat výsledky s relativním datováním na základě nálezových souvislostí a datováním typologickým“. Vzhledem k tomu, že radiokarbonové datování je metodou destruktivní, bylo by u většiny kostěných artefaktů zapotřebí zničit jejich velkou část, aby bylo získáno dostatečné množství materiálu pro dataci, např. laboratoř v Praze požaduje k analýze minimálně 300 g (tradiční metoda), v Miami minimálně 2 – 10 g (metoda AMS), v Poznani minimálně 1 – 5 g (metoda AMS), vždy v závislosti na obsahu kolagenu. Uvedená metoda datování přímo z kostěného artefaktu tedy není ve většině případů vhodná.

Ohradit se je nutné i u několika dalších tvrzení, u kterých ale, vzhledem k tomu, že se týkají naprosto základních znalostí o představovaném období, předpokládám, že se do textu dostaly spíše omylem nebo nepozorností než neznalostí. V kapitole „Kostěná industrie mladšího eneolitu“, na str. 7 v odstavci porovnávacím obě kultury tohoto období autor píše, že „pro pohřební ritus je typické ukládání do jednotlivých hrobů, u mužů je typická poloha na pravém boku, hlavou k západu, nohama k východu a obličejem směrem k jihu, u žen poloha obrácená taktéž obličejem k jihu.“ Toto tvrzení platí ale pouze pro kulturu se šňůrovou keramikou, v kultuře se zvoncovitými poháry byla orientace odlišná – muži byli ukládáni na levém boku hlavou k severu a ženy na pravém boku hlavou k jihu. V podkapitole „Protoúnětická kultura“ na str. 12 zase píše, že „typický je kostrový ritus ve skrčené poloze na pravém boku hlavou k východu.“ Pro tuto kulturu je ale typická orientace hlavou k jihu, ev. k jihovýchodu nebo jihozápadu. Na str. 10 v synchronizaci periodizace starší doby bronzové uvádí, že III. stupeň vyčleněný I. Pleinerovou odpovídá klasické fázi podle V. Mouchy. Do tohoto stupně ale spadá kromě klasické fáze i fáze poklasická. U obou periodizací přitom překvapí jediná citace (Pleiner 1978, 331, 373) bez dalšího odkazu na původní práce I. Pleinerové a V. Mouchy. Navíc ani na jedné ze stránek uvedených v citaci se o jmenovaných periodizacích nehovoří.

Citace obecně jsou jednoznačně nejslabším článkem předložené práce. Opakovaně chybí práce citované v textu v seznamu literatury, uváděné stránky neobsahují citované informace nebo v místě, kde by to bylo vhodné, stránky nejsou uvedeny vůbec a i citace samotné jsou poznamenány značnou nejednotností formy. Stejný titul je často citován několika způsoby např. jako: „Jiráň a kol: 2008“, „Jiráň ed. 2008“, v seznamu literatury jako „Jiráň (ed.) et al. 2008“ nebo „Zelinková 2012“, v seznamu literatury jako „Rašková-Zelinková, M. 2012“. Seznam literatury kromě značné nekompletnosti také trpí nedůsledným řazením podle abecedy.

Práce je také poznamenána velkým množstvím typografických chyb a překlepů, z nichž některé v extrémních případech vedou až k nesrozumitelnosti textu, např. „Jediný druh jehlice starší doby bronzové, který tomuto typu odpovídá běžně rozšířené lopatkovitého jehlice vyskytující se jak v protoúnětické, tak i ve staroúnětické kultuře a jsou běžné i v kulturách epišňůrového kulturního komplexu.“ (str. 48), „Hrob 10, zde špatně dochovaná jehlice s kulovitou hlavicí hrubě opracovaná zvířecí kůstka (jehlice), 37 mm dlouhá, se žlábkovitě vyříznutou kloubovou částí.“ (str. 40).

Sestavený katalog nálezů bude jistě přínosem pro práce dalších badatelů, ale možná by bylo bývalo bylo přínosnější, kdyby se autor soustředil pouze na prostor Čech (což by plně odpovídalo zadání práce) a nerozptyloval svoji pozornost mezi další kultury na území celé republiky. Mohl by se tak více dopodrobna věnovat analýzám shromážděných dat a především kontrole textu a citací.

Vzhledem k zjištěným závažným nedostatkům nechávám hodnocení na posouzení komise.

V Praze dne 7. 6. 2015

Mgr. Michaela Langová